

РОЗДУМИ ПРО ЖИТТЯ, БЕЗСМЕРТЯ, ВІЧНІСТЬ (пам'яті черниці Серафими (Дудаш))

Кубаш Н.В.

Закарпатський обласний клінічний онкологічний диспансер, к.м.н., зав. онкогінекологічним відділенням

*На всьому видимому
написано свідоцтво про Невидиме.*

Свт. Іван Золотоуст

Людина приречена на роздуми про життя і смерть, це єдиний представник живої природи на нашій планеті, який усвідомлює, що смертний і відповідальний за своє життя і життя інших людей. У цьому і полягає самоцінність людського існування. Більшість людей постійно ставить собі духовно-моральне запитання: як жити, щоб залишити по собі добру пам'ять? Справді, деякі особистості після фізичної смерті вступають у вічність, назавжди закріплюючись у пам'яті людства. Саме істинним філософам давала вона «філософську віру» у вічність (Ясперс), і вони змогли мудро, з честю прожити життя і гідно зустріти смерть, як зустріли її Сократ, Дж. Бруно, Кант та інші. Завжди людина має для роздумів тріаду: життя – смерть – безсмертя. Найбільше значення в ній належало смерті й набутті безсмертя в «житті іншому», а саме людське життя розцінювали як «мить, відпущену людині для того, щоб вона могла гідно підготуватися до смерті й безсмертя».

Хоча поняття «безсмертя» дуже багатозначне, можна виділити кілька змістовних ціннісних категорій цього слова. Основний сенс – релігійний. Людина після смерті не зникає, а продовжує своє буття, але зовсім в іншій іпостасі – нелюдській (трансцендентальній). Таку позицію можна виявити у більшості релігій світу. Безсмертя не може бути тілесним, оскільки тіло завжди смертне. Бажання людей проаналізувати і зрозуміти феномен смерті, зробити його доступним у користуванні проявилось у величезній безлічі оповідей, міфів, ритуалів. У вавилонській релігії уявлення про потойбічне життя були досить непевні. Вважалося, що душі померлих потрапляють до підземного світу і ведуть там безнадійно сумне існування. Ні розради, ні нагороди вавилоняни від потойбічного світу не очікували,

тому релігія народів Месопотамії орієнтована на земне життя. Відомий іспанський філософ Ортега-і-Гассет охарактеризував людину не як тіло і не як дух, а як «специфічно людську драму». Справді, у цьому сенс життя кожної людини драматичне і трагічне: як би вдало не складалося життя, яке б воно не було тривалим, кінець його неминучий. У Стародавньому Єгипті династичної епохи мотиви потойбіччя, навпаки, мали гіпертрофований розвиток. За єгипетськими канонами, коли помирає тіло людини, продовжують жити його ім'я, а душа птахом відлітає з тіла в небо, і, нарешті, наявність невидимого «ка», двійника людини, якому відводилася особлива роль у посмертному існуванні. Доля «ка» після смерті залежить від долі тіла: вона може загинути від голоду і спраги, якщо при похованні небіжчик не буде забезпечений повністю усім необхідним; вона може бути знищена загробними істотами, якщо її не захистять магічні формули. Якщо ж про померлого відповідно потурбуватися, муміфікувати його або зробити його статую, то «ка» може пережити покійного.

У Стародавній Індії жерці вчили, що душа не вмирає разом із тілом, а переселяється до іншого матеріального тіла. Отримання нового тіла душею залежить від поведінки людини в теперішньому житті, зокрема, від дотримання правил своєї касты: можна в посмертному переродженні перевтілитися в людину більш високої касты, а за їхнє порушення можна повернутися навіть нижче тварини. У європейській традиції метаморфоза – переселення душі в інше тіло (людини, тварини, мінерал) або її перетворення на демона, божество – називається метемпсихозом (латинський синонім – реінкарнація); воно набуло поширення і в Стародавній Греції, його дотримувалися релігійні громади орфіків та

піфагорійців, а в філософії Платона йому відведена головна роль.

Уявлення стародавніх євреїв про загробне життя людини відображені в Старому заповіті, де розглядаються два основні погляди: відповідно до першого, особистість після смерті гине. Бог створив людину з пороку земного, і вдунув в особі його подих життя...» (Буття 2, 7). Після смерті це дихання життя залишається, представляючи собою лише духовну силу, загальну для людей і тварин, вона повертається до Бога, а як особистість – конкретна форма цього дихання зникає. Їм видається сумнівним потойбічне існування, і з цього випливає побажання: «Тож іди, їж із веселощами хліб твій, і пий в радості серця вино твоє, коли Бог благоволить до справ твоїх... Все, що може рука твоя, теє роби, бо в могилі, куди ти йдеш, ні роботи, ні роздуму, ані знання, ані мудрості» (Книга Екклезіяста 9:7; 9:10). Згідно з іншою думкою, людська душа продовжує існування після смерті, але світ, до якого вона потрапляє, темний і безрадісний, це країна «сіни смертної і мороку», «який є морок тіні смертної, де немає устрою, де темно, як у мороку» (Книга Йова 10: 21- 22).

У слов'ян досить довго підтримувався патріархально-родовий лад із характерним для нього культом шанування предків. Душам предків належало жити в раю. «Рай» – дохристиянське спільнослов'янське слово, що означало щось на зразок прекрасного саду. І понині в білоруській та українській мовах збереглися слова «вирай», «вирій» – місце, куди восени відлітають птахи і де живуть померлі. Слово «пекло» – теж дохристиянське, воно означало підземний світ, де горять душі злих людей. Померлі поділялися на дві категорії: «чисті», тобто померлі «пристойною» смертю, – їх поважали і називали «батьками» безвідносно до віку і стану (досі існує традиція «батьківських днів»), і «нечистих», яких називали «мертвяки» (самогубці, утоплені, опійці тощо). Померлих боялися, вважали, що вони можуть вставати з могили і зашкодити людям; щоб перешкодити померлому вийти з могили, труп пробивали осиковим кілком, вбивали зуб від борони позаду вух тощо. Таким чином, за віруваннями древніх слов'ян, після смерті могла зберігатися активність не тільки душі, але й тіла.

Поняття вічності є результатом розумової діяльності людини, її творчої активності, соціальної пам'яті. Ось як оптимістично розмірковував на цю тему російський філософ Н.А. Бердяєв:

«Майбутнє завжди, врешті-решт, приносить смерть, і це не може не викликати тугу. Майбутнє вороже вічності, як і минуле. Але ніщо не цікаво, крім вічності». Справді, справжнє життя втратить будь-який сенс, якщо не думати про майбутнє, не творити вічність.

Людське життя – це не мить, а постійна ретроспектива і перспектива особистості. Після смерті залишаються духові та матеріальні цінності, які створила людина за життя. Тільки Бог може дати нам відповідь на запитання про сенс вічного буття і висвітлити наш нелегкий життєвий шлях своїм світлом, підтримати і направити. Але є люди, які, з Божого дозволу, не здобувають матеріальні цінності, у них все життя – служіння людям на славу Божу. Життя інколи дарує нам можливість зустрічі і спілкування з чудовими людьми, здатними змінювати нас і все оточуюче до кращого, гармонійного, прекрасного і таким чином веде нас до віри, до Бога. Прикладом служіння Богу і людям є черниця Серафима (Дудаш). Усе життя черниці Серафими – це служіння на Славу Божу, налаштоване на найвищі християнські й моральні ідеали. Але найбільш вагомими для неї залишалися любов до людей і милосердя.

Я також приходила до черниці Серафими в її малесеньку кімнатку з одним віконцем і вогкими стінами у пошуку вирішення своїх духовних і життєвих проблем, шукала прихистку і поради. Вражало те, що людина, прикута до ліжка впродовж 60 років, у важкому стані, паралізована, сліпа знаходила мужність, силу волі втішати і любити всіх людей, які приходили за допомогою. Зустрічала, усміхалася і говорила: «Дорогі мої, розповідайте». Коли у мене були проблеми з батьками, я також зверталася до неї за допомогою. Батьки, завдяки її молитвам, навернулися до церкви, були повінчані й неодноразово причащалися, прожили більше 90 років у гармонії із самими собою. Вона завжди говорила: «А ви моліться, і все буде добре». Черниця Серафима була глибоко смиренною і лагідною людиною. Несла свій Великий Хрест до кінця свої днів. У особі черниці Серафими поєднувалося все: висока духовність, сильна віра в Бога, милосердя, людяність, дар передбачення, уміння підтримати людину у важкі хвилини, дати слушну пораду. Багато людей приходили до неї за порадою, і вона їх направляла на правильний шлях своєю духовністю, скромністю поряд із терплячим випробуванням власною хворобою. Черниця

Серафима жила у постійній Божій присутності. До Бога, до Пресвятої Богородиці і всіх Святих вона зверталася як до рідних, незалежно від обставин і власного самопочуття, проникаючи духовними очима в світ невидимий і прихований від людських можливостей. Делікатно вказувала на слабкості людей, просила серйозно подумати про них. Її незвичайно прекрасні голубі сліпі очі дивилися на кожного з такою непідробною любов'ю, яка давала сили та розуміння своїх помилок і бажання їх виправити і стати кращими, добрішими та допомагати потребуючим. Сьогодні черниці Серафими вже немає з нами, але відчуття захисту, дякуючи її молитвам, залишилося. Одні спогади про неї викликають у нас тепло, втіху і відчуття прихисту. В повітрі звучать її слова: «Моліться, і все буде добре».

При написанні статті довелося зіткнутися з різними думками з даного питання. Зрозуміло, кожен автор має право на свою точку зору, особливо якщо вона має наукові обґрунтування. Але ж саме історичний досвід і вчить нас тому, що часто (якщо не дуже часто) те, що здається цілком науковим і обґрунтованим, із часом переглядається й осідає в архівах історії. Незважаючи на певні розбіжності, практично всі дослідники історії розвитку медицини

пов'язують її витоки саме з релігією, а першими лікарями бачать служителів релігійного культу. Спроби змішати все віросповідання в єдине поняття і приписати зцілення святими (а по суті, це зцілення Богом при зовнішній дії молитв святих, до Нього звернених) відповідають психотерапевтичному ефекту та задовольняють тільки розум однодумців. Але як часто серце твердить протилежне розуму! І як часто згодом розум підпорядковується серцю! Буває, гріх каменем лягає на совісті й призводить до докорів і тілесних страждань, а позбавлення від гріха приносить внутрішню легкість і стає початком лікування. У цьому й полягає релігійний досвід, зрозумілий тільки тим, хто його відчув, і назвуть цей процес психосоматикою або іншим науковим терміном, його багатотисячова суть не зміниться. Питання у мотивації: той, хто заперечує, шукає причину і привід, а той, хто вірить, прагне отримати бажане...

Маючи в своєму розпорядженні такий історичний базис, кожен лікар повинен, якщо не з вдячністю дитини, то хоча б із шанобливою повагою ставитися до релігії як до кореня давнього родоводу, який живить могутню, прекрасну, квітучу співчуттям і милосердям гілку, ім'я якої – медицина!

Отримано 14.05.18 р.